
Charles E. Curran, *Sixty Years of Moral Theology: Readings in Moral Theology no. 20*, New York: Paulist Press, 2020, 255 s., ISBN 978-0-8091-0665-3.

ONDŘEJ HAVELKA

Kniha amerického katolického morálního teologa Charlese E. Curran-a s názvem *Sixty Years of Moral Theology* je dvacátým dílem série souhrnně pojmenované *Readings in Moral Theology*; kterou vydává newyorský Paulist Press. Monografie – jak sám název napovídá – shrnuje autorovo publikační dílo v rozsahu téměř šesti desítek let práce v oblasti katolické morální teologie, kterým ovlivnil, ba přímo formoval, několik generací zejména amerických křesťanských myslitelů nejen v oblasti teologické etiky. Curran je ve svých šestaosmdesáti letech stále aktivním profesorem morální teologie a katolickým knězem. Již při svém studiu v Římě se autor svými názory pohyboval na hraně katolického učení v oblasti morální teologie, konkrétně sexuální etiky. Do širšího povědomí vstoupil svou kritickou reakcí na encykliku *Humanae vitae*. Autor se zasazoval o přehodnocení katolického vztahu k předmanželskému sexu, homosexuálnímu soužití, oplodnění in vitro, antikoncepci, apod., protože byl nakonec vyloučen z dalšího působení na katolických univerzitách. V současné době působí na Southern Methodist University.

Curran rozložil kompozici knihy do tří obsáhlých oddílů: (1) II. vatikánský koncil a důsledky pro morální teologii, (2) *Humanae vitae* a důsledky pro morální teologii a (3) následující léta autorova teologicko-etického myšlení. Autor předesílá, že během svých studií v Římě byl silně ovlivněn prací morálního teologa Bernarda Häringa, jehož přístup jej doslova nadchl a nasměroval k další cestě morální teologií. Häringův vliv na Curranovo dílo je v monografii patrný.

První část monografie, nazvaná „Vatican II. and its Aftermath“, rozvíjí myšlenku, jak by měl duch II. vatikánského koncilu tvořivě proměnit přístup k morální teologii, přestože koncil konkrétní vyjádření k oblasti morální teologie neposkytl, nicméně známé koncilní *aggiornamento* se podle autora má (mělo) promítnout i do této teologické disciplíny. Text první části knihy byl autorem poprvé publikován v roce 1966. Autor se přes mnohá váhání rozhodl ponechat text beze změn.

Curran v reakci na poselství koncilu postuluje, že morální teologie musí mimo jiné také reagovat na aktuální potřeby a výzvy doby a nespokojit se pouze opakováním soudů reagujících na požadavky jiných historických období. Připomíná, že se nemění jádro nauky, ale spíše forma, jakou je norma komunikována. Křesťanský život má podle autora charakterizovat růst, a jak v prvních letech po koncilu shledával, předkoncilní manuály morální teologie byly vzhledem k dynamice doby nedostatečné. Morální teologie v letech bezprostředně

po koncilu potřebovala podle autora posun od prostého sdělení normy k vysvětlení normy s důrazem na její přijetí v křesťanově svědomí spolu s hlubším porozuměním v zaměření k lásce Boží; ostatně Ježíšovu etiku Curran nazývá etikou lásky. Nadále nemá jít jen o to, pojmenovat určitý hřích křesťana, jako by to byl izolovaný čin, ale naopak pojmenovat celkovou orientaci křesťana, která k tomuto hříchu postupným vzdalováním se dobru vedla. Jádro argumentace je mimo jiné věnováno katolickému pojetí svědomí. Autor konstruktivně kritizuje předkoncilní manuály morální teologie a nabízí hlubší filozoficko-antropologickou perspektivu v kontextu lépe a pečlivěji racionálně zdůvodněné osobní zodpovědnosti (s. 38), v čemž zjevně navazuje na myšlení Bernarda Häringa.

Přestože je první oddíl knihy napsán poutavě, příjemnou a čtivou angličtinou, s velkým osobním zaujetím a jistou dobovou novostí, je spíše nahlédnutím pokoncilního vývoje disciplíny a pro dnešního čtenáře nenabízí více, než opakování toho, jak je morální teologie dnes vyučována. Sonda do prvních pokoncilních let však může čtenáři poskytnout některé dobové detaily celkově spíše známého obrazu. Expozice vývoje morálně-teologického myšlení je jednoznačně jediným zdůvodněním znovuvydání již mnohokrát publikovaného, nicméně obsáhlá pasáž věnovaná výkonu svědomí je stále aktuální a výborně zpracovaná, zejména potom rozpracování lidské vymezenosti při výkonu svědomí (s. 51). Přesto se zdá být promarněnou šancí, že autor své starší texty nově nezhodnotil a nenabídl přesah.

Druhá ucelená část monografie, nazvaná *Humanae vitae and its Aftermath* se zabývá reakcí na encykliku *Humanae vitae* papeže Pavla VI. Bouřlivé reakce na magisteriální text (nejen) v USA, zejména v oblasti katolického přístupu k umělé antikoncepci, jsou obecně známé. Curran spolu s dalšími americkými katolickými teology nabízí hlubší teologicko-etickou reflexi onoho – v USA tehdy spíše neočekávaného – potvrzení zákazu užívání umělé antikoncepce. Svou argumentaci v textu, který vyšel bezprostředně po vydání encykliky, vystavěl autor na – podle jeho soudu – nedostačujícím deontologickém přístupu encykliky ke komplexní problematice manželství vystavěném na přirozeném zákoně, kdy volá po nahlédnutí širšího kontextu manželského života a jeho rozličných dober. Autor čtenáři přiznává svůj odmítavý postoj, dále však nabízí různé teologicko-etické přístupy pro komplexnější orientaci čtenáře v problematice. Autor nevnucuje, spíše argumentuje a nevyhýbá se rezultování v otevřených otázkách.

Curran nevolá po kontrastu v podobě ryze teleologického uchopení argumentace, spíše nabízí barvy do obrazu, který mu připadá černobílý a málo reflektující realitu hříchu a vykoupení, příliš jednostranně spočívající na přirozeném zákoně. Jeho komplexní etické posouzení problematiky dobrovolnosti užití umělé antikoncepce pro katolické křesťany nepostrádá deontologická východiska, rezultuje však spíše – přestože nevyřčeně – v etice ctnosti při autentické zodpovědné věrnosti svědomí jednajícího bez zkratk v podobě nedotažené deontologie nebo naopak nedostatečné teleologie. Druhý oddíl monografie lze číst jako konkrétní aplikaci prvního oddílu. Autor ve svých

textech vydávaných napříč desetiletími prokazuje koherenci svého myšlení a nemalou inspiraci ve snaze dobrat se nejlepšího možného závěru nezávisle na vnějších okolnostech.

V následující části, vydané prvně v roce 1969, se autor kriticky zamýšlí nad metodologií encykliky (s. 67), táže se na místo přirozeného zákona v celkovém porozumění křesťanské etice a následně na samotný koncept přirozeného zákona. Postuluje, že samotný přístup na základě přirozeného zákona nemůže postihnout celkovou realitu křesťanské perspektivy a pro etické závěry samotné nestačí. Dále autor vysvětluje, proč se rozhodl pro veřejné – nikoli pouze soukromé – vyjádření nesouhlasu s jistými aspekty encykliky *Humanae vitae*.

V kompozici monografie následuje v rámci druhého oddílu pojednání o křesťanské etice mezilidských vztahů. Tato část textu byla poprvé vydána v roce 1988, a tedy nepřekvapí, že dnes nepřináší nic nového, ba naopak by kapitole prospěla aktualizace a současný komentář. Pasáží vyzývající k posunu etického těžiště od přirozenosti k osobě by prospělo vysvětlit, jaké teologické pojetí osoby autor míní (substanciální Božtiovské, vyváženě relacionální, výrazně relacionální nebo dokonce aktualistické?), neboť ono pojetí samo o sobě etické těžiště velmi významně posouvá.

Třetí oddíl monografie, nazvaný „The Ensuing Years“, se zabývá vývojem morální teologie v USA v desetiletích po II. vatikánském koncilu. Curran se hned v úvodu oddílu hlásí k evropským autorům, jako byli Bernard Häring, Josef Fuchs nebo Louis Jansenes, kteří měli na onen vývoj zásadní vliv (s. 137). Podle Curranových slov Spojeným státům v desetiletích po koncilu velká jména v morální teologii scházela.

Autor dále upozorňuje na nesoulad postoje amerických katolických biskupů vs. oficiálního katolického učení v oblasti sexuální etiky. Opět ovšem schází představení současné situace, neboť text pochází z roku 1987 a není nijak aktualizován. Přinejmenším epilog v podobě současného stavu souladu či nesouladu by této kapitole v knize vydané v roce 2020 prospěl.

V další části třetího oddílu knihy se Curran stručně zabývá základními přístupy k morální teologii, zamýšlí se nad jejich klady i nedostatky a argumentuje ve prospěch vztahově-zodpovědného etického modelu, který stojí na lásce k Bohu, lásce k bližnímu a sobě samému. Hřích autor nespatřuje primárně v přestoupení Božího zákona, ale v narušení láskyplného vztahu k Bohu, bližnímu nebo i sobě samému. Následuje poměrně obsáhlá kapitola, ve které autor chválí současného papeže Františka a vyjmenovává obecně známé skutečnosti, které považuje za stěžejní přínosy jeho pontifikátu. Závěrečné kapitoly jsou sice novějšími autorovými texty (2018), nicméně nemění celkové pojetí monografie jako zopakování již publikovaného, což se ovšem přiznává již v názvu *Sixty Years of Moral Theology*; a tedy čtenář musí toto pojetí očekávat.

Knihla však přesah a nový přínos ve svém celku přináší: Je to životní příběh katolického morálního teologa, který s mimořádným osobním zájmem a zaujetím hledal (a stále hledá) pravdu a své učení o významu svědomí v morálním životě katolického křesťana podložil vlastním příkladem, kdy musel volit mezi

směrem předloženým magisteriem a směrem, ke kterému dospěl na základě pečlivého rozhodnutí ve svém svědomí. Pokud by pravdu odhalenou svým svědomím upozadil ve prospěch opačného přístupu autority, vše, co píše v obsáhlé první části, by popřel a to se nestalo. Zdařilá monografie s nespornou výpovědní hodnotou (spíše ve svém celku než v jednotlivostech) v souvislosti s životem autora připomíná teologicko-etický princip epikie, nezávisle na tom, zda se čtenář s autorovým postojem ztotožní či nikoli.

doi: 10.14712/23363398.2021.10